Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

9. oktoober 2019*

Eelotsusetaotlus – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Määrus (EÜ) nr 593/2008 – Lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatav õigus – Artikkel 14 – Nõude loovutamine – Kehtivus kolmandate isikute suhtes

Kohtuasjas C-548/18,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Saarländisches Oberlandesgerichti (Saarlandi liidumaa kõrgeim üldkohus, Saksamaa) 8. augusti 2018. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 23. augustil 2018, menetluses

BGL BNP Paribas SA

versus

TeamBank AG Nürnberg,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president J.-C. Bonichot, Euroopa Kohtu asepresident R. Silva de Lapuerta, kohtunikud C. Toader (ettekandja), L. Bay Larsen ja M. Safjan,

kohtujurist: H. Saugmandsgaard Øe,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– TeamBank AG Nürnberg, esindaja: *Rechtsanwältin* C. Hecken,

– Saksamaa valitsus, esindajad: M. Hellmann, U. Bartl ja T. Henze,

– Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek, J. Vláčil ja A. Kasalická,

– Madalmaade valitsus, esindajad: M. K. Bulterman ja J. M. Hoogveld,

– Euroopa Komisjon, esindajad: M. Heller ja M. Wilderspin,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuni 2008. aasta määruse (EÜ) nr 593/2008 lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma I) (ELT 2008, L 177, lk 6, edaspidi „Rooma I määrus“) artikli 14 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud Luksemburgis asuva panga BGL BNP Paribas SA (edaspidi „BNP“) ja Saksamaal asuva panga TeamBank AG Nürnberg (edaspidi „TeamBank“) vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab sellise rahasumma kättesaadavaks tegemist, mille on Saksa kohtu juures deponeerinud nende kahe panga võlgniku usaldusisik.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Rooma konventsioon

3 19. juunil 1980. aastal Roomas allakirjutamiseks avatud lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse konventsiooni (EÜT 1980, L 266, lk 1; ELT 2005, C 169, lk 10; edaspidi „Rooma konventsioon“) artikkel 12 „Nõude loovutamine“ nägi ette:

„1. Senise ja uue võlausaldaja vastastikuseid kohustusi nõude loovutamise korral reguleeritakse selle õigusega, mida käesoleva konventsiooni alusel kohaldatakse nende vahelise lepingu suhtes.

2. Nõude loovutatavus, uue võlausaldaja ja võlgniku vaheline suhe, tingimused, mille puhul loovutamist võib vastuväitena võlgniku vastu kasutada, samuti, kas võlgniku kohustused on täidetud, määratakse kindlaks loovutatava nõude suhtes kohaldatava õigusega.“

Rooma I määrus

4 Rooma konventsioon asendati Rooma I määrusega. Selle määruse põhjendus 38 kõlab järgmiselt:

„Nõudeõiguse üleminekuga seoses peaks mõiste „omavaheline suhe“ selgitama, et artikli 14 lõiget 1 kohaldatakse õiguskorras samuti ülemineku omandiga seotud aspektidele senise võlausaldaja ja uue võlausaldaja vahel, kui selliseid aspekte käsitletakse lahus võlasuhetele kohaldatava õiguse kohastest aspektidest. Mõistet „omavaheline suhe“ ei tuleks siiski mõista viitena mis tahes omavahelisele suhtele, mis võlausaldaja ja uue võlausaldaja vahel võib esineda. Eelkõige ei peaks see hõlmama eelnevaid küsimusi seoses nõudeõiguse lepingu alusel üleminekuga. Mõiste peaks piirduma rangelt aspektidega, mis on otseselt seotud konkreetse nõudeõiguse lepingu alusel üleminekuga.“

5 Määruse artikkel 14 „Nõudeõiguse üleminek lepingu alusel“ sätestab:

„1. Senise võlausaldaja ja uue võlausaldaja omavaheline suhe muu isiku („võlgnik“) suhtes nõudeõiguse ülemineku korral lepingu alusel on reguleeritud õigusega, mida käesoleva määruse alusel kohaldatakse senise ja uue võlausaldaja vahelisele lepingule.

2. Lepingu alusel üle antava nõudeõiguse suhtes kohaldatava õigusega määratakse nõudeõiguse üleantavus, uue võlausaldaja ja võlgniku suhe, tingimused, mille alusel võib võlgnikult nõuda lepingu alusel üle antud nõuete täitmist, ning see, kas võlgniku kohustusi peetakse täidetuks.

3. Nõudeõiguse üleandmise mõiste käesolevas artiklis hõlmab otsest nõudeõiguse üleminekut, nõudeõiguse üleminekut tagatisena, samuti pandiõigusi või muid nõuete tagatisõiguseid."

6 Sama määruse artikli 27 lõige 2 näeb ette:

„[Euroopa] Komisjon esitab 17. juuniks 2010 Euroopa Parlamendile, [Euroopa Liidu N]õukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele aruande nõudeõiguse loovutamisest või ülemineku kehtivusest kolmandate isikute suhtes ning loovutatud nõudeõiguse eelisseisundist teise isiku õiguste suhtes. Selle aruandega kaasneb vajaduse korral ettepanek muuta käesolevat määrust ning hinnang kehtestatavate sätete mõju kohta."

Määrus (EL) nr 1215/2012

7 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (ELT 2012, L 351, lk 1) artikli 26 lõikes 1 on sätestatud, et „[l]isaks käesoleva määruse muudest sätetest tulenevale pädevusele on pädev ka see liikmesriigi kohus, kuhu kostja ilmub".

Saksa õigus

BGB

8 Saksa tsiviilseadustiku (Bürgerliches Gesetzbuch, edaspidi „BGB") § 398 näeb ette:

„Võlausaldaja võib oma nõude anda lepingu alusel üle teisele isikule (nõude loovutamine). Lepingu sõlmimisega astub uus võlausaldaja senise võlausaldaja asemele."

9 BGB artikli 812 lõikes 1 on sätestatud, et „isik, kes on teiselt isikult tema arvel õigusliku aluseta midagi saanud teise isiku soorituse tagajärjel või muul viisil, peab saadu teisele isikule tagastama".

EGBGB

10 Tsiviilseadustiku rakendamise seaduse (Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch, edaspidi „EGBGB") selle redaktsiooni, mis oli kohaldatav kuni seaduse, millega kohandatakse rahvusvahelise eraõiguse normid [Rooma I] määrusega (Gesetz zur Anpassung der Vorschriften des Internationalen Privatrechts an die Verordnung (EG) Nr. 593/2008) (*BGBl.* 2009 I, lk 1574), artikli 1 jõustumiseni 17. detsembril 2009, artiklis 33 oli sätestatud:

„1. Nõude loovutamise korral kohaldatakse senise ja uue võlausaldaja vahelistele võlasuhetele õigust, mis on kohaldatav nendevahelisele lepingule.

2. Nõude üleantavus, uue võlausaldaja ja võlgniku vaheline suhe, tingimused, mille puhul üleandmist võib vastuväitena võlgniku vastu kasutada, samuti, kas võlgniku kohustused on täidetud, määratakse kindlaks üleantava nõude suhtes kohaldatava õigusega."

11 EGBGB artikkel 33 tunnistati kehtetuks seadusega, millega kohandatakse rahvusvahelise eraõiguse normid [Rooma I] määrusega.

Luksemburgi õigus

12 Põhikohtuasjale kohaldatavas redaktsioonis tsiviilseadustiku (code civil) artikli 1690 lõige 1 näeb ette, et „uus võlausaldaja saab kolmandate isikute ees võlausaldajaks võlgnikule nõude loovutamisest teatamisega“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

13 TeamBank ja Luksemburgi kodanik, kes elab Saksamaal ja töötab ametnikuna Luksemburgis (edaspidi „võlgnik“), sõlmisid 29. märtsil 2011 laenulepingu, mille suhtes kohaldatakse Saksa õigust ja mis on tagatud sellega, et võlgnik loovutas arestitava osa oma praegustest ja tulevastest töötasunõuetest, kaasa arvatud eelkõige pensioniõigused, mis tal on oma Luksemburgi tööandja vastu. Kõnealust tööandjat sellest loovutamisest ei teavitatud.

14 15. juunil 2011 sõlmis võlgnik ühe teise laenulepingu BNPga. Viimati nimetatud lepingus oli ette nähtud samade nõuete loovutamine, mis võlgnikul on oma Luksemburgi tööandja vastu. Laenulepingutele kohaldatava Luksemburgi õiguse kohaselt teavitas BNP 20. septembri 2012. aasta tähtkirjaga Luksemburgi tööandjat sellest loovutamisest.

15 Amtsgericht Saarbrückeni (Saarbrückeni esimese astme kohus, Saksamaa) 5. veebruari 2014. aasta määrusega algatati võlgniku suhtes maksejõuetusmenetlus. Selle raames sai määratud usaldusisik võlgniku Luksemburgis asuvalt tööandjalt osa tema töötasust summas 13 901,64 eurot, mille ta deponeeris Amtsgericht Merzigis (Merzigi esimese astme kohus, Saksamaa). Usaldusisik põhjendas seda deponeerimist asjaoluga, et ei ole kindel, kes on selle summa võlausaldaja, kuna mõlemad põhikohtuasja pooled väidavad, et neil on eesõigus oma nõude rahuldamiseks, mille suurus TeamBankil on 71 091,54 eurot ja BNP-l 31 942,95 eurot.

16 TeamBank ja BNP esitasid Landgericht Saarbrückenile (Saarbrückeni esimese astme kohus, Saksamaa) vastavalt hagi ja vastuhagi nõudega teha deponeeritud summa 13 901,64 eurot täies ulatuses kättesaadavaks. Nimetatud kohus rahuldas TeamBanki hagi ja jättis BNP vastuhagi rahuldamata.

17 BNP esitas Landgericht Saarbrückeni (Saarbrückeni esimese astme kohus) otsuse peale eelotsusetaotluse esitanud kohtule apellatsioonkaebuse, väites, et kuigi nõuete TeamBankile loovutamine toimus enne talle loovutamist, ei teatatud esimesest loovutamisest Luksemburgis asuvale tööandjale. Kuid kõnealusele loovutamisele kohaldatava Luksemburgi õiguse kohaselt on see teatamine nõuete loovutamise kehtivuse tingimus, nii et esimene loovutamine ei toonud kaasa õiguslikke tagajärgi. Nõuetekohaselt teatati ainult teisest, BNP-le loovutamisest, mistõttu võib ainult BNP nõuda deponeeritud summa 13 901,64 euro täies ulatuses kättesaadavaks tegemist.

18 Eelotsusetaotluse esitanud kohus on jõudnud järeldusele, et määruse nr 1215/2012 artikli 26 alusel allub asi rahvusvahelise kohtualluvuse järgi temale, ning märgib, et põhikohtuasja pooled tuginevad oma nõuetes BGB artikli 812 lõikele 1, mis käsitleb alusetut rikastumist.

19 Kõnealusel kohtul on muu hulgas tekkinud küsimus, kas Rooma I määrust võib tõlgendada nii, et see määrab kindlaks, millist õigust kohaldatakse nõude loovutamise kehtivusele kolmandate isikute suhtes nõude korduva loovutamise korral, et teha kindlaks selle nõude omanik.

20 Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Saksa õiguskirjanduses on selles küsimuses esitatud väga erinevaid seisukohti. Osa autoreid on arvamusel, et kõnealuse määruse artikli 14 lõigetest 1 ja 2 tulenev reegel on ammendav ja see reguleerib ka nõude loovutamise kehtivust kolmandate isikute suhtes. Teiste arvates on seaduselünk taotluslik.

21 Peale selle märgib kõnealune kohus, et Saksa kollisiooninormide kohaldamine on muutunud keeruliseks, kuna seadusega, millega kohandatakse rahvusvahelise eraõiguse normid Rooma I määrusega, tunnistati EGBGB § 33 kehtetuks.

22 Neil asjaoludel otsustas Saarländisches Oberlandesgericht (Saarlandi liidumaa kõrgeim üldkohus, Saksamaa) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas Rooma I määruse artikkel 14 on kohaldatav nõude mitmekordse loovutamise kehtivusele kolmandate isikute suhtes?

2. Juhul kui esimesele küsimusele vastatakse jaatavalt, siis millist õigust kohaldatakse sel juhul kehtivusele kolmandate isikute suhtes?

3. Kas juhul, kui esimesele küsimusele vastatakse eitavalt, kohaldatakse nimetatud sätet analoogia alusel?

4. Juhul kui kolmandale küsimusele vastatakse jaatavalt, siis millist õigust kohaldatakse sel juhul kehtivusele kolmandate isikute suhtes?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

23 Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub oma nelja küsimusega, mida tuleb käsitleda koos, sisuliselt selgitada, kas Rooma I määruse artiklit 14 tuleb tõlgendada nii, et see määrab otse või analoogia alusel kindlaks, millist õigust tuleb kohaldada nõude loovutamise kehtivusele kolmandate isikute suhtes olukorras, kus sama võlausaldaja on loovutanud nõude korduvalt üksteise järel uutele võlausaldajatele.

24 Kõigepealt tuleb märkida, et Rooma I määruse artikliga 14 asendati Rooma konventsiooni artikkel 12, mis ei puudutanud nõude loovutamise kehtivust kolmandate isikute suhtes (vt selle kohta Milano ülikooli professori Mario Giuliano ja Pariisi I ülikooli professori Paul Lagarde'i aruanne, mis käsitleb lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse konventsiooni, EÜT 1980, C 282, lk 1).

25 Seejärel olgu märgitud, et seoses liidu õigusnormi tõlgendamisega on väljakujunenud kohtupraktikas leitud, et arvesse tuleb võtta mitte ainult normi sõnastust, vaid ka selle konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osa õigusnorm on. Ka liidu õigusnormi tekkelugu võib anda asjakohast teavet selle normi tõlgendamiseks (10. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Wightman jt, C-621/18, EU:C:2018:999, punkt 47 ning seal viidatud kohtupraktika).

26 Esmalt tuleb kontrollida, kas Rooma I määruse artikli 14 sõnastuse kohaselt on selles artiklis selgelt määratud kindlaks õigus, mida tuleb kohaldada nõude loovutamise kehtivusele kolmandate isikute suhtes, kui loovutamine on toimunud mitmel korral.

27 Määruse artikli 14 pealkirjast („Nõudeõiguse üleminek lepingu alusel“) nähtuvalt kehtestatakse selle artikliga kollisiooninormid, mis reguleerivad piiriüleste nõuete loovutamise erinevaid aspekte.

28 Esiteks näeb määruse artikli 14 lõige 1 ette, et senise võlausaldaja ja uue võlausaldaja omavaheline suhe võlgniku suhtes nõudeõiguse ülemineku korral lepingu alusel on reguleeritud õigusega, mida selle määruse alusel kohaldatakse senise ja uue võlausaldaja vahelisele lepingule.

29 Teiseks sätestab Rooma I määruse artikli 14 lõige 2, et lepingu alusel üle antava nõudeõiguse suhtes kohaldatava õigusega määratakse nõudeõiguse üleantavus, uue võlausaldaja ja võlgniku suhe, tingimused, mille alusel võib võlgnikult nõuda lepingu alusel üle antud nõuete täitmist, ning see, kas võlgniku kohustusi peetakse täidetuks.

30 Lõpuks näeb Rooma I määruse artikli 14 lõige 3 ette, et nõudeõiguse üleandmise mõiste selles artiklis hõlmab otsest nõudeõiguse üleminekut, nõudeõiguse üleminekut tagatisena, samuti pandiõigusi või muid nõuete tagatisõigusi.

31 Seega tuleneb eeltoodust, et Rooma I määruse artikli 14 sõnastus ei käsitle nõude loovutamise kehtivust kolmandate isikute suhtes.

32 Mis puudutab Rooma I määruse artikli 14 konteksti, siis ilmneb selle määruse põhjendusest 38, et „eelnevad küsimused" seoses nõudeõiguse lepingu alusel üleminekuga, nagu sama nõude eelnev loovutamine nõude korduva loovutamise korral, mis võib küll kujutada endast nõude loovutamise „omandiga seotud aspekti", ei ole hõlmatud mõistega senise võlausaldaja ja uue võlausaldaja „omavaheline suhe" määruse artikli 14 lõike 1 tähenduses. Nimetatud põhjenduses on täpsustatud, et mõiste „omavaheline suhe" peaks piirduma rangelt aspektidega, mis on otseselt seotud konkreetse nõudeõiguse lepingu alusel üleminekuga.

33 Seoses Rooma I määruse artikli 14 tekkelooga tuleb märkida, et kuigi komisjoni ettepaneku võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma I määrus), (KOM(2005) 650 (lõplik)) artikli 13 lõikes 3 oli nähtud ette, et nõude loovutamise kehtivust kolmandate isikute suhtes reguleerib selle riigi õigus, mis on loovutaja või üleandja alaline elu- või asukoht nõude loovutamise või üleandmise ajal, jäi see ettepanek nõukogus toimunud läbirääkimiste käigus vastu võtmata.

34 Peale selle näeb Rooma I määruse artikli 27 lõige 2 komisjonile ette kohustuse esitada „aruanne nõudeõiguse loovutamise või ülemineku kehtivusest kolmandate isikute suhtes" ning vajaduse korral „ettepanek muuta [Rooma I määrust] ning hinnang kehtestatavate sätete mõju kohta".

35 Komisjon esitas 29. septembril 2016 (COM(2016) 626 final) Euroopa Parlamendile, nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele kõnealuse aruande, millest nähtub, et nõude loovutamise kolmandate isikute suhtes kehtivuse reguleerimiseks puuduvad ühtsed kollisiooninormid ja et liidu seadusandjal on vaja need kehtestada.

36 Komisjon esitas 12. märtsil 2018 ettepaneku võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus õiguse kohta, mida kohaldatakse nõuete loovutamise kehtivusele kolmandate isikute suhtes (COM(2018) 96 final), millest nähtub, et nõude loovutamise kehtivust kolmandate isikute suhtes võiks põhimõtteliselt reguleerida selle riigi õigus, kus asub nõude loovutaja harilik viibimiskoht.

37 Järelikult on liidu õiguse praeguses seisus liidu seadusandja teadlikult otsustanud mitte kehtestada kollisiooninorme, mis sõnaselgelt käsitlevad nõuete loovutamise kehtivust kolmandate isikute suhtes.

38 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimustele vastata, et Rooma I määruse artiklit 14 tuleb tõlgendada nii, et see ei määra otse või analoogia alusel kindlaks, millist õigust tuleb kohaldada nõude loovutamise kehtivusele kolmandate isikute suhtes olukorras, kus sama võlausaldaja on loovutanud nõude korduvalt üksteise järel uutele võlausaldajatele.

Kohtukulud

39 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuni 2008. aasta määruse (EÜ) nr 593/2008 lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma I) artiklit 14 tuleb tõlgendada nii, et see ei määra otse või analoogia alusel kindlaks, millist õigust tuleb kohaldada nõude loovutamise kehtivusele kolmandate isikute suhtes olukorras, kus sama võlausaldaja on loovutanud nõude korduvalt üksteise järel uutele võlausaldajatele.

Allkirjad